

Noodopvang asielzoekers zonder perspectief schrijnend

Juni 2022

In mei en juni bezochten we zes noodopvanglocaties voor asielzoekers. Dat zijn locaties naast de gewone asielzoekerscentra. Ook keken we naar de zorg en de situatie in het aanmeldcentrum in Ter Apel.

We keken naar de gezondheidszorg maar ook naar de leefomstandigheden. Omdat die onmiddellijk effect hebben op de lichamelijke en vooral mentale gezondheid van de bewoners.

De cijfers

Begin 2021 waren er ongeveer 70 asielzoekerscentra (AZC's) met 27.000 bewoners. Begin juni 2022 is dat aantal gestegen naar 118 locaties: 74 reguliere AZC's en 44 noodopvanglocaties. Het aantal bewoners is toegenomen tot ruim 40.000 en blijft naar verwachting stijgen. Ruim een derde hiervan zijn statushouders, vluchtelingen met een verblijfsvergunning.

Aanleiding bezoeken aan noodopvanglocaties

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) constateerde na een bezoekronde in tien reguliere AZC's eind 2021 een enorme bevlogenheid onder de medewerkers. Maar ook een zeer kwetsbare situatie met overvolle centra, een verhoogde zorgvraag onder de bewoners. Daardoor extra druk op de zorgverlening die toch al zo zwaar belast is.

Naar aanleiding van de ernstige signalen over de leefomstandigheden en zorgverlening in noodopvanglocaties bezocht de IGJ recent (in mei en begin juni) zes noodopvanglocaties en het aanmeldcentrum in Ter Apel.

Uiteenlopende, soms zeer ongezonde, leefomstandigheden

De variatie in noodopvanglocaties is groot. De inspectie zag een voormalig AZC met stacaravans, hotels bewoond door alleenstaande minderjarige vreemdelingen, riviercruiseschepen met alleenstaande mannen, maar ook een evenementenhal waarin zowel gezinnen als alleenstaande mannen en vrouwen verblijven. Sommige locaties hebben goede voorzieningen, bieden voldoende privacy en hebben een mogelijkheid om zelf te koken. Op andere locaties zag de inspectie vluchtelingen die al maandenlang, vrijwel zonder privacy, met voortdurende geluidsoverlast in grote groepen bijeen leven. Jonge kinderen en hun ouders verblijven dan, slechts afgeschermd door dunne schotten met een gordijntje in de directe nabijheid van bijvoorbeeld grote groepen alleenstaande mannen. Op deze locaties zijn leefomstandigheden schrijnend, zorgelijk en ongezond. Noodopvanglocaties zijn bedoeld voor kortdurend verblijf. Het feit dat asielzoekers nu langere tijd in deze leefomstandigheden verblijven, leidt onvermijdelijk tot een vergroot risico op gezondheidsschade.

Hoewel de leefomstandigheden uiteenlopen, staat voor alle bewoners het gebrek aan perspectief op een vervolg in hun procedure centraal. Vanwege grote achterstanden bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) moeten vluchtelingen soms maandenlang wachten op een 'gehoor' waarin zij uitleg kunnen geven over hun vlucht uit hun land van herkomst. Tijdens de wachttijd is onduidelijk wanneer ze aan de beurt zijn en komt het voor dat bewoners die later zijn binnengekomen, toch eerder aan de beurt zijn. Dat geeft in combinatie met de leefomstandigheden veel spanning.

Bij de noodopvang zag de inspectie dat de organisatie gezondheidszorg voor asielzoekers (GZA) er alles aan doet om de toegang tot zorg te borgen. Op de meeste locaties is bij opening direct medische zorg beschikbaar en zijn afspraken gemaakt met ketenpartners als apotheken en verloskundigen. De manier waarop GZA-medewerkers hun werk kunnen doen, varieert per locatie. De ruimtes waar GZA-medewerkers gebruik van kunnen maken zijn zeer verschillend. Het varieert van een mobiele unit, tot hotelkamer, tot goed geoutilleerde spreekkamer. Ook verschilt het of GZA op de locatie aanwezig is of dat een GZA-team van een nabijgelegen locatie de zorg verleent.

Bewoners zijn dan afhankelijk van taxivervoer. De inspectie hoorde dat het taxivervoer onder druk staat (onder andere door personeelstekorten) en niet altijd tijdig geboden kan worden. Daardoor kunnen bewoners te laat of niet bij afspraken bij zorgverleners komen.

Op alle locaties is er sprake van intensieve samenwerking tussen GZA, het COA en, daar waar relevant, medewerkers jeugdgezondheidszorg om gezondheidsrisico's tijdig in beeld te krijgen.

De gedrevenheid en bevlogenheid van COA- en GZA-medewerkers en van vrijwilligers is indrukwekkend. Op alle opvanglocaties zag de inspectie de niet-aflatende inzet van de mensen die er in uiterst moeilijke omstandigheden alles aan doen om het verblijf van de bewoners zo draaglijk mogelijk te maken.

“We doen meer dan we kunnen, maar het is niet genoeg”

Samengevat citaat van veel medewerkers op noodopvanglocaties

Hoe verder?

Verschillende partijen hebben inmiddels hun zorgen geuit over de situatie in de noodopvang. De Inspectie JenV bracht samen met de IGJ recent een signaal uit specifiek over de situatie voor kinderen in de asielopvang in den brede. De IGJ dringt ook vanuit algemene gezondheidsoptiek aan op structurele oplossingen om te voorkomen dat bewoners onnodig worden blootgesteld aan ongezonde leefomstandigheden zoals in onvoldoende toegeruste noodopvang.

- Laat noodopvang minimaal en kortstondig zijn.
- Verbeter de leefomstandigheden.
- Bied tijdig perspectief aan bewoners in de noodopvang op een vervolg in hun procedure.
- Want anders zorgen de omstandigheden in de noodopvang voor gezondheidsschade, lichamelijk en vooral mentaal.

Het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft bekendgemaakt dat er een nationale crisisstructuur geactiveerd wordt om de doorstroom in de migratieketen te verbeteren. Wij zullen het effect hiervan volgen.